8. Каримова Р.А. Семантико-коммуникативные принципы организации устного спонтанного и письменного текста: автореф. дисс. на соискание научк. ступени докт. филол. наук: спец. 10.02.01 ”Русский язык”. / Р.А. Каримова. – Уфа, 1992. – 24 с.

9. Лаптева О.А. Устная речь в свете теории литературного языка / О. А. Лаптева // Филологический сборник [К 100-летию со дня рождения ак. В.В. Виноградова] / РАН; Ин-т русского языка. – М., 1995. – С. 283-292.

10. Разновидности городской устной речи: сб. научных трудов / отв. ред. Шмелев Д.Н., Земская Е.А. – М.: Наука, 1988. – 260 с.

11. Сиротинина О.Б. Разговорная речь в системе литературного языка и разговорность в истории русской художественной речи // Stylistyka-IV. – Opole, 1995. – С. 15-87.

12. Сусов И.П. Коммуникативно-прагматическая лингвистика и ее единицы // Прагматика и семантика синтаксических единиц / И. П. Сусов. – Калинин: Калинин. гос. ун-т, 1984. – С. 96-111.

13. Широков А.Г. Городская неофициальная микротопонимия / А.Г. Широков // Ономастика Поволжья: материалы VII конф. поволж. ономатологов, Волгоград, 26 – 28 сентября 1995 г.– Волгоград: Перемена, 1995. – С. 71-73.

14. Шмелев Д.Н. Русский язык в его функциональных разновидностях: к постановке проблемы / Д.Н. Шмелев. – М.: Наука, 1977.– 168 с.

15. Шмелева Е.Я. Рассказывание анекдота как жанр современной русской речи: проблемы вариативности / Е.Я. Шмелева, А.Д. Шмелев // Жанры речи: сборник научных статей. – Саратов: Изд-во “Колледж”, 1999. –Вып.2. – С. 133-145.

16. Шмелева Т.В. Повседневная речь как лингвистический объект / Т.В. Шмелева // Русистика сегодня. Функционирование языка: лексика и грамматика / отв. ред. Ю.Н. Караулов. – М.: Наука, 1992. – С. 5-15.

УДК 378.091.32:811.161.2’42

ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРЧОСТІ ЄВГЕНА ПОЛОЖІЯ)

Єрмоленко С.І., к. пед. н., доцент

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

У статті обґрунтовується практичне застосування комунікативної методики навчання української мови.

Ключові слова: мовленнєва діяльність, мовленнєва поведінка, принципи єдності мовлення і мислення, взаємозв’язку розвитку усних і письмових видів мовленнєвої діяльності, зв’язку розвитку мовлення з формуванням мовної діяльності (стратегічної) та соціокультурної компетенцій, взаємозв’язок роботи з розвитку мовлення на уроках мови і літератури (міжпредметний зв'язок).

Ермоленко С.И. ПРАКТИЧЕСКОЕ ПРИМЕНЕНИЕ КОММУНИКАТИВНОЙ МЕТОДИКИ ОБУЧЕНИЯ УКРАИНСКОМУ ЯЗЫКУ (НА МАТЕРИАЛЕ ТВОРЧЕСТВА ЕВГЕНИЯ ПОЛОЖИЯ) / Мелитопольский государственный педагогический университет имени Богдана Хмельницкого, Украина.

В статье рассматривается практическое использование коммуникативной методики обучения украинскому языку.

Ключевые слова: языковая деятельность, языковое поведение, принципы единства языка и мышления, взаимосвязи развития устных и письменных видов речевой деятельности, связи развития речи с формированием речевой деятельности (стратегической) и социокультурной компетенций, взаимосвязи работы по развитию речи на уроках языка и литературы (межпредметная связь).

Yermolenko S. PRACTICAL APPLICATION OF THE COMMUNICATIVE TEACHING TECHNIQUES OF THE UKRAINIAN LANGUAGE (BASED ON CREATIVE WORKS OF EUGENIY POLOZHYI) / Melitopol State Pedagogical University named after Bohdan Khmelnytsky, Ukraine.

The article deals with the practical use of the communicative teaching techniques of the Ukrainian language.

Key words: language activities, language behaviour, the principles of unity of language and thought, the relationship of oral and written forms of speech activity, the connection of speech communication with the formation of speech activity (strategic) and socio-cultural competence, the relationship of the development of speech in the classroom at language and literature lessons (intersubject communications).

Актуальність дослідження полягає в тому, що комунікативну методику останнім часом широко застосовують у середній школі, але тільки частково у ВНЗ, не беруться до уваги загальнодидактичні та лінгводидактичні принципи єдності мовлення і мислення, взаємозв'язок розвитку усних і письмових видів мовленнєвої діяльності, зв'язок розвитку мовлення з формуванням мовної діяльності (стратегічної) та соціокультурної компетнецій, взаємозв'язок роботи з розвитку мовлення на заняттях мови і літератури (міжпредметний зв'язок), що і створює невідповідності, які шкодять успішності навчання української мови у вишах.

Ми покликаємося на праці Марії Пентилюк, Тамари Донченко, Леоніда Скуратівського, Лариси Варзацької, Олени Горюшкіної, тому *метою нашого дослідження* є виявлення діалектичної єдності між теоретичними засадами комунікативної методики навчання української мови та практичним застосуванням цієї методики в студіюванні української мови у вищих навчальних закладах на матеріалі творчості постмодерніста Євгена Положія. Художні тексти письменника нами використані тому, що сучасна методика активно популяризує ідею проведення уроків з української мови на текстовій основі, таке студіювання забезпечить відтворення тексту в єдності змісту і форми. Відповідно до мети постає низка *завдань*:

1) визначити теоретичні засади комунікативної методики навчання української мови; а саме: загальнодидактичні та лінгводидактичні принципи єдності мовлення і мислення, взаємозв'язку розвитку усних і письмових видів мовленнєвої діяльності, зв'язку розвитку мовлення з формуванням мовної діяльності (стратегічної) та соціокультурної компетнецій, взаємозв'язку роботи з розвитку мовлення на уроках мови і літератури (міжпредметний зв'язок) у комунікативній методиці щодо застосування їх у вишах;

2) запропонувати систему навчальні вправ, яка ґрунтується на зазначених теоретичних засадах комунікативної методики;

3) підібрати фактичний матеріал, який дасть змогу узагальнити та охарактеризувати стилістику постмодерністів, зокрема Євгена Положія;

4) зробити висновки щодо впливу постмодерної літератури на формування мовленнєвої діяльності та поведінки.

Якщо покликатися на праці Т.Донченко, І.Зимня, О.Казарцева, то вони науково обґрунтовують використання текстів на уроках української мови, адже це полегшує роботу вчителів над текстом на уроках різних типів, дозволяє формувати комунікативні вміння й навички учнів на сучасних наукових засадах. Щодо вишів, то у практиці викладання іноземної мови цей метод застосовується давно, але українську мову студіюють традиційно – вивчаються спочатку елементи матеріалу, а далі вони узагальнюються і систематизуються у певний зв'язний текст. Виникає невідповідність у підходах, яку можна усунути шляхом запровадження комунікативної методики навчання у вишах. Опишемо основні елементи цієї методики.

М.Пентилюк, О.Горюшкіна та А.Нікітіна визначають такі основні положення комунікативної методики навчання української мови: "Лінгвістична наука про мову і мовлення та їх функції у спілкуванні; теорія мовленнєвої діяльності, мовленнєве спілкування та його різновиди, інтерактивне навчання та текстова основа уроків, комунікативна мовленнєва, мовна соціокультурна й діяльнісна (стратегічна) компетенція учнів" [6, с. 16].

Визначено спочатку поняття "комунікація", яке покладено в основу комунікативної методики навчання.

За лінгвістичним енциклопедичним словником, "комунікація – спілкування, обмін думками, ідеями і т.д. – Специфічна форма взаємодії людей у процесі їхньої пізнавально-трудової діяльності. На відміну від комунікації тварин (біологічно-спільної поведінки, спрямованої на адаптацію до середовища і регульованого, зокрема, сигналізацією), людські форми комунікації характеризуються головним чином функціонуванням мови. У комунікативній функції мова виявляє свою граматично-знакову сутність, завдяки чому комунікація стає найважливішим механізмом становлення індивіда як соціальної особистості, провідником установок даного соціуму, які формують індивідуальні та групові установки. Індивідуальні мотивації і форми поведінки можуть бути прийняті соціумом, якщо вони є варіаціями в певних межах; комунікація є засобом корекції асоціативного прояву індивіда чи групи. Будучи соціальним процесом, керування служить формуванню суспільства в цілому, виконуючи в ньому сполучну функцію" [4, с. 233].

Отже, комунікативна методика навчання мови спрямована на формування мовної особистості у сучасному світі з означеною мовленнєвою діяльністю та мовленнєвою поведінкою. Одним із чинників такого впливу є художня література, зокрема постмодерна.

На наш погляд, саме вона віддзеркалює сучасне життя, в деякій мірі навіть перебільшуючи його вади, тому що у підсвідомості митця вона зафіксовує навколишній світ в емоційно-суб'єктивному баченні автора. Луїс Керролл у казці "Аліса Задзеркаллі" написав, що якщо уважно прислухатися до наших власних думок і слів, може виявитися, що світ влаштований зовсім не так, як ми звикли вважати, а зовсім навпаки: "... Усередині кожного з нас живуть дивні слова, які легко перетворюються в казкових персонажів. З ними можна грати, дружити, розмовляти. І дізнаватися стільки нового і цікавого, що світ навколо – реальний, справжній світ – раптом розцвітає яскравими фарбами і перетворюється в Країну Чудес" [3]. Таким чином Луїс Керролл через казкові персонажі "передбачив" основні риси постмодернізму – світоглядно-мистецького напряму, що в XX столітті приходить на зміну модернізмові, а саме: поєднання різних стильових тенденцій, часткову опозиційність до традиції, універсальність проблематики, позачасовість, позапросторовість зображення, епатажність, зміну функцій автора та героя, культ незалежної особистості, потяг до архаїки, міфу, колективного підсвідомого, прагнення поєднати істини різних націй, культур, релігій, філософій, іронічність, пародійність тощо.

Щодо мови, то в постмодернізмі позитивним є те, що він звертається до філософського осмислення цієї проблеми (структурне мовознавство Ф.Соссюра, неофрейдизм, трактування мови як голосів буття М.Гайдеґґера, відкриття в мові шифрів початкового значення буття Д.Ясперса та ін.); постмодернізм звертається до гуманітарних коренів філософії: до літературного дискурсу, нарративу, діалогу і т.д. (наприклад, Євген Положій ставить за мету допомогти читачу зрозуміти текст, розкодувати знаки, розкрити і по-своєму осмислити авторські ідеї); постмодернізм вважає пріоритетним відношення до проблеми свідомості (наприклад, Євген Положій, розглядаючи когнітивні науки, знаходиться в руслі розвитку всієї сучасної світової філософії); постмодернізм відмовляється від традиційних цінностей, що окрім негативних, має і позитивні моменти (наприклад, Євген Положій руйнує раціональні стандарти заради визнання різноманіття сучасних проектів життя, наукових концепцій, соціальних взаємостосунків). Для кращого розуміння текстів Євгена Положія звернемося до критичних статей, які дають змогу краще зрозуміти підтекст, все що пов'язане позамовними чинниками, але для цього визначимо поняття "мовленнєва діяльність" і "мовленнєва поведінка".

Реалізація мови здійснюється в процесі мовлення, або мовленнєвої діяльності. За М.Пентилюк, О.Горюшкіна та А.Нікітіна, то мовленнєва діяльність – це "сукупність психофізичних дій організму людини, що спрямовуються на сприймання і розуміння мовлення або породження його в усній чи письмові формі… Наслідком мовленнєвої діяльності є текст (висловлювання)" [6, с. 16]. Мовленнєвою поведінкою вважається перетворення внутрішнього стану людини в її вчинки щодо середовища, в якому вона знаходиться, і людей, з якими вона спілкується. Для комунікативної методики важливим є органічне поєднання всіх змістових ліній (мовної, мовленнєвої, соціокультурної та діяльнісно-стратегічної) стандартизованої мовної освіти. Тому у поняття вербальна (мовленнєва) поведінка входить і система висловлювань, думок, суджень, доказів тощо, які виражає мовець у процесі спілкування.

Спробуємо дати дискурсивний аналіз творчості Євгена Положія, щоб виявити мовленнєву поведінку та діяльність автора. О.Даниліна робить такі висновки щодо одного із романів Євгена Положія: "Дядечко на ім'я Бог" – це філософське занурення в глибини людського буття, що виявляється на таких рівнях, як: самопізнання, осягнення світу, осмислення суспільних, національних, духовних, державотворчих процесів… До усвідомлення правильності власного визначення щастя автор іде шляхом заперечення біблійних істин, книг, шляхом пошуку себе, свого місця в соціумі. Віра в себе і в Бога, чесність, любов – необхідні елементи авторського розуміння щастя, що складають єдину картину цілісного переживання життя" [2, с. 92]. У рецензії на роман "По той бік Пагорба" дослідниця влучно зауважує: "Автор не дає ані імені свого героя, ані його портретної характеристики, лише думки й вчинки. Можливо – він правий, адже справжній чоловік – це дії і вчинки, це здатність відповідати за те, що зроблено, навіть якщо – лише перед самим собою" [1]. Цікаво про себе говорить письменник в інтерв'ю: "Моя особиста подорож завжди – в глибину людини та всесвіту. Механічні переміщення по планеті Земля – це, швидше, намагання медитації на тлі нових вражень" [8]. Керролл зобразив казкову подорож Аліси до Задзеркалля, а Положій – до Всесвіту зовнішнього, і людського – внутрішнього. У письменника свій стиль письма, який ідентифікує його романи як чоловічі, бо в них присутня тенденція, і на це вказує переважна більшість критиків, до змалювання внутрішнього світу саме чоловіків. Ставлення до жіноцтва у героїв романів завжди насторожене або негативне: жінка потенційно зрадниця, ошуканка. Можливо тому більшість критиків, а це переважно жінки, дають негативні відгуки на романи Євгенія Положія: "Із суперечливих моментів відзначу роздуми автора і його героїв про жінок і негативні загальні висновки щодо цієї статі (при тому, що більшість героїв-чоловіків Положія глибоко несимпатичні персонажі). Такі узагальнення в західному літературному світі поставили б під питання комерційний успіх книги" (Світлана Пиркало); "Абсолютно вірю, що Вуж інакшими, ніж перша подружка юності, неперебірлива в спарюванні "ведмедиця", жінок не уявляв. І головне – саме через це йому інакші й трапитися не могли. Тому всі його подальші ексисайзи з ними не мали жодного значення, і навіть народжена ним же дівчинка – така ж випадкова для читача в книжці, як і для нього самого в його житті" (Ольга Герасим'юк) [9].

Таким чином, постмоденіст Євген Положій є неординарною особистістю, далеко неоднозначною, як і його "чоловічі" романи, які захоплюють своєрідністю як змісту, так і форми.

Пропонуємо навчальні вправи, які доречні під час студіювання художнього тексту на заняттях із лінгвістики тексту чи стилістики у вишах на фактичному матеріалі, взятому із романів Євгена Положія.

Навчання у вищій школі передбачає три рівні засвоєння лінгвістичних знань: репродуктивний, частково-пошуковий, дослідницький (творчий). На репродуктивному рівні у студентів виникає ситуативний інтерес до цікавих мовних фактів, явищ і наявність вузьких соціальних мотивів. З'являється також зміцнілий інтерес до предмета, до способів учіння. Частково-пошуковий рівень здобуття знань супроводжується інтересом студентів до істотних властивостей, закономірностей у навчальному матеріалі, переростанням його в пізнавальну потребу. Суть мотивації дослідницького (творчого) рівня полягає в усвідомленні пізнавальних потреб і наявності широких соціальних мотивів, як на заняттях, так поза ними. На будь-якому із зазначених рівнів навчальної діяльності розвиток самостійного мислення можливий лише в процесі виконання системи навчальних вправ, який, з одного боку, визначається змістом і структурою навчального матеріалу, а з другого, – власне проблемно-пізнавальною діяльністю учасників такого процесу.

Опишемо навчальні вправи, які об'єднують у собі три рівні засвоєння лінгвістичних знань (репродуктивний, частково-пошуковий, дослідницький (творчий) на матеріалі романів Євгена Положія "Вежі мовчання" та "Потяг".

Завдання 1. Прочитайте дібраний текст. Визначте вживані в ньому тропи й стилістичні фігури. Доберіть синонімічні конструкції до речень, де це можливо. Поясніть, з якою метою використовують синонімічні конструкції речень? Як правильно дібрати необхідний варіант? Наприклад: *Стояв чудовий ранок. – Ранок видався сьогодні напрочуд хороший* (синонімічні конструкції). *Стояв чудовий ранок:* метафора.

Стояв чудовий ранок. Свіже, прозоре, чисте повітря закликало радіти життю, й увесь світ, здається дзвенів у вухах, коли він, перейшовши міст, побачив цю дивну картину, що так уразила його тоді. Немов солдати, вишикувані в шеренгу, уздовж широкого проспекту завмерли сірі п'ятиповерхові будинки, що разом із чорним мокрим асфальтом й яскравим блакитним небом створювали дивну перспективу, яку вінчав гострий тонкий шпиль вежі заводоуправління. Здалеку башта навіть чимось була схожа на церкву. Вона здіймалася наприкінці проспекту, як величезний монумент, як страж. Сонно підморгуючи ранковими вогниками вікон-зіниць, вежа немов чекала, коли всі її полонені, трішечки перевівши дух, повернуться з короткої нічної відпустки на свої законні місця" [7, с. 23].

Завдання 2. Прочитайте дібраний текст. Проаналізуйте матеріали і визначте тему, ідею, поділіть текст на мікротеми, який тип зв'язку між реченнями? Замініть тропи стилістично нейтральними словами і виразами. Що від цього змінилося? Чому? Наприклад: *Я ставив собі досить просте запитання: за якими ознаками чи заслугами до Структури брали людей? – Автор ставив собі просте запитання: які критерії використовують під час прийому на роботу співробітників?*

Я ставив собі досить просте запитання: за якими ознаками чи заслугами до Структури брали людей? Повинна ж бути якась система, бо справа концептуально важка для психіки і, до того ж, повинна бути прихована від людського ока. Для того, щоб діяти так відверто, треба зовсім нічого на цьому світі не боятись, а так насправді і було. Структура сама по собі була законом, точніше, вона тимчасово його уособлювала, їй було дозволено майже все. І навіть абсолютні нездари, яких працювала там переважна більшість, не могли завадити загальному успіху. Для нього достатньо було розумного керівника і пару слухняних виконавців. Ну і, зрозуміло, багато грошей, це само собою" [10, с. 59].

Завдання 3. Прочитайте текст в особах. Доведіть доречність авторської мови і мови персонажів. Елементи якого функціонального стилю використовує Євген Положій, щоб передати ситуацію спілкування? Якими для цього він скористався лексичними і синтаксичними засобами? Перетворіть полілоги в монологічне мовлення. Якими лексичними і синтаксичними засобами Ви скористалися? Чому? Коли доречно використовувати полілоги, а коли монологи, чому? Наприклад: *Ми зателефонували до радіо, щоб вирішити проблему. Слухавку підняв секретар, який покликав головного редактора до розмови з потенційними клієнтами…*

Наш юрист Боря був авантюрного складу хлопчина. Саме такий, як треба. Подібні справи – його хліб. Ми зателефонували на радіо.

– Доброго дня. Мене звати Олександр Володимирович Крутенький, я юрист компанії "Сока-сола". Хотів би поспілкуватися з вашим генеральним менеджером.

– Ви з приводу реклами? – радісно заверещало щось на тому кінці дроту. – Зараз, зараз!

– Щось у цьому дусі.

– Доброго дня! Головний редактор слухає. Мене звати Олександр Іванович…

– Дуже приємно. Юрист компанії "Сока-сола" Крутенький Олександр Володимирович.

– Назвіть, будь ласка, вашу адресу, – не змовкав головред. – Я буду у вас за десять хвилин, ми разом обмірковуємо вашу рекламну акцію… У нас краще радіо в місті!

– Бо воно єдине. Поки що. Дякую. Але ми телефонуємо дещо з іншого приводу. – Боря був просто клас, від його прохолодного тону навіть я змерз. – Ми дійсно плануємо відкрити тут представництво компанії…

– Так-так, – знову радісно забив копитом головний редактор. Він клюнув.

– … і тому наші менеджери вже почали відслідковувати рекламу потенційних конкурентів у місцевих ЗМІ, в тому числі й на вашому радіо…

– Тільки скажіть, що потрібно зробити! Ми з вами домовимось. Ви – дуже солідна фірма, ми з вами…[10, с. 37-38].

Завдання 4. Прочитайте текст. Замініть складні речення простими, при цьому скористайтеся стилістичним прийом – констеляцією ("це використання стилістично маркованих одиниць, що належать до різних стилістичних планів. У результаті найчастіше виникає конотація якісно нового третього стилістичного плану. Як правило, прийомом констеляції створюються гумористичні тексти" [5, с. 381]. Який із текстів сприймається доцільніше, чому? Наприклад: *Матвій Степанович був бувалою людиною і чудово розумів, що, по-перше, у цьому світі нічого просто так не відбувається, а по-друге, біда ніколи сама не ходить. – Матвія Степановича як громом вдарив у тім'я офіційний візит (як громом вдарив у тім'я* – фразеологізм, що використовується найчастіше в розмовному стилі, *офіційний візит* – кліше, що характерне для офіційно-ділового стилю).

Матвій Степанович був бувалою людиною і чудово розумів, що, по-перше, у цьому світі нічого просто так не відбувається, а по-друге, біда ніколи сама не ходить. Через кілька тижнів після повернення додому його запросили до тієї ж самої будівлі, у той же самий кабінет два ті ж самі серйозні чоловіки, які спілкувалися з ним не так давно після прильоту із середньоазіатського відрядження у розпалі контрабандного скандалу. Вони були так само небагатослівні й діловиті, і, звісна річ, мали, що запропонувати, а саме продаж усього пакета акцій всіх його підприємств за досить скромною ціною. А як додатковий аргумент вони поклали на стіл, як вони висловилися, "готову до порушення" кримінальну справу за фактом розголошення державної й комерційної таємниць – мова, звичайно ж, ішла про нелегальне переміщення за кордон креслень, яке він здійснював, прикриваючись диппаспортом [10, с. 242-243].

Завдання 5. Прочитайте текст. Створіть на нього пародію ("пародія – посилена іронія, яка завершується повним роз'єднанням, відокремленням форми і змісту. Певний жанр, форма або індивідуальний авторський стиль заповнюється невідповідним йому змістом, а нерідко прямо протилежним" [5, с. 379-380]. З якою метою використовують пародію? Наприклад: *Часто людей звинувачують у марнославстві, коли розповідають про Вавилонську вежу. Але чи це так? Можливо, що Бог сам вклав людям цю думку, адже який був сенс у такій високій будівлі? Зате люди зайняті на будівництві не воювали, отже і не гинули…народонаселення росло швидко…*(пародія).

– Якщо коротко, то це виглядало так: у Вавилоні будували дуже високу вежу, найвищу у світі. Але людям навіть цього виявилося замало, і вони вирішили будувати її ще далі, аж до неба, щоб зрівнятися з Господом, таки вони виявилися марнославні. Але Господь розлютувався – і змішав у Вавилоні всі мови, і тоді люди якийсь час не могли спілкуватися.

– А вежа?

– Вежу зруйнували, звісна річ.

– Гм, – Радик здивувався, – треба ж, як багато у світі залежить від мови й від слів!

– Так, навіть, набагато більше, ніж ми можемо це собі уявити! – Лев осідлав свого улюбленого коника, і зупинити його вже було важко. – Кабалістики, наприклад, вважають, що світ створили літери, а комбінації звуків створили реальність. Тому вся реальність – це не що інше, як сукупність звуків, які мають сакральне значення. Напевно, звідси можна зробити такий висновок: "На початку було Слово…", то це Слово було вимовлено, значить, на початку був Звук. Він створив світ, і той Звук є Бог!

– …А що стосується Вавилона, то у мене є своя версія, – сказав Лев. – Коли люди будували Вежу, вони почали сперечатися між собою, хто ж перший туди підніметься, у результаті чого вони всі пересварилися, через що Космосу загрожувала небезпека знову перетворитися на Хаос – у запалі сварки люди почали навіть забувати, як називається той чи інший предмет, та чи інша дія. І тоді Господь, змішавши мови, подарував людям алфавіт, дозволивши скопіювати знаки з відбитків своїх пальців. Саме тому в людей такий надлишок алфавітів – у Господа виявилося занадто багато пальців!

– Сучасна людина – як ця Вежа. Велично здіймається над усім світом – над природою, над вірою, над знанням, над традицією, над іншими людьми – така горда і така розумна, вона не вірить у безсмертя – і тому поспішає жити. Але, якщо розібратися, вона дуже нещасна, дуже самотня, їй навіть поговорити по душах нема з ким, навіть з Богом [7, с. 232-234, 213].

Завдання 6. Прочитайте уривок з роману Євгена Положія "Вежа мовчання". Визначте основну його тематику. Розширте текст так, щоб зберігся стиль автора. Які стилістичні фігури використано автором і Вами?

Слова, мова – це взагалі темний ліс, і хто б у ньому не блукав, назад ще не повертався. Як говорив товариш Гайдеггер, "мова – це дім буття". І ми ще далеко не в усіх кімнатах побували… мова – це не дім, а величезний гуртожиток буття, тобто, по суті, все та ж таки Вавилонська вежа, так усе перемішано.

Радіон слухав і дивувався. Вони пили віскі, а Лев продовжував сіяти брудною кухнею етимологічні перли. Протягом наступної півгодини Радик довідався, що красиве слово "карнавал" у перекладі з вульгарної латини означає "прощай, корово", тобто прямо повідомляє про початок релігійного посту, а слово "хохол" означає "син сонця"… Але найбільше його вразило слово "людина", яке, як стверджував Лев, шумерською означає "чоловік Божий" [7, с. 64-65].

Отже, комунікативну методику навчання української мови доцільно використати у процесі студіювання стилістики, культури мови або лінгвістичного аналізу тексту у вишах. Ми формуємо мовленнєву поведінку та діяльність студентів, а також здійснюємо принципи єдності мовлення і мислення, взаємозв'язку розвитку усних і письмових видів мовленнєвої діяльності, зв'язку розвитку мовлення з формуванням мовної діяльності (стратегічної) та соціокультурної компетнецій, взаємозв'язку роботи з розвитку мовлення на заняттях мови і літератури (міжпредметний зв'язок). Принцип єдності розвитку мовлення і мислення ґрунтується на врахуванні найважливішої функції мовлення в процесі спілкування – передавати думки – та зумовлює когнітивну методику навчання мови й мовлення у вишах. Принцип взаємозв'язку розвитку усних і писемних видів мовленнєвої діяльності полягає в доцільному виборі форми спілкування. Принцип зв'язку розвитку мовлення з формуванням стратегічної компетенції забезпечує реалізацію діяльнісної змістової лінії вузівської програми. Не менш важливим у комунікативній методиці є принцип зв'язку розвитку мовлення з формуванням соціокультурної компетенції. Саме він забезпечує єдність змісту і форми спілкування, бо враховує поведінковий його аспект. Дидактичний матеріал у вигляді текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення дозволяє не тільки визначати стилістичні й граматичні функції мовних одиниць, забезпечити практичну спрямованість засвоєння студентами лінгвістичної теорії, а й розвивати особистість у морально-етичному та естетичному планах, формувати у студентів соціокультурну компетенцію. Принцип міжпредметного зв'язку, зокрема мови і літератури, в роботі з розвитку мовлення пояснюється спеціальними навчальними, розвивальними та виховними цілями заняття. Методика роботи з художніми текстами, зокрема постмодерніста Євгена Положія, на заняттях з лінгвістики тексту, стилістики, літературознавства передбачає визначення їх лінгводидактичних функцій, особливостей адаптації художнього твору до конкретних дидактичних завдань, розробка схем мовного аналізу тексту, розробки навчальних вправ. Зразки навчальних вправ нами запропоновано у дослідженні. Методика засвоєння понять ураховує етапи формування мовленнєвих умінь і навичок, як-от: кумуляція – накопичення лінгвістичних знань; мотивація – забезпечення мотивуючого впливу на студентів лінгвістичної теорії; тренування – навчальні вправи; узагальнення – виявлення рівня сформованості мовленнєвих умінь і навичок. Комунікативна методика передбачає застосування нових педагогічних технологій у проведенні занять у вишах. Організація подібного заняття спирається на його інтерактивну технологію – таку організацію навчання, за якою стає обов'язковою участь кожного студента в колективному процесі пізнання.

Отже, комунікативна методика спрямована на вдосконалення змісту навчання у вишах насамперед у мовленнєвому аспекті, на дотримання системи роботи з формування низки компетенцій, що забезпечить головну мету вищої школи – комунікативну компетенцію. Урахування основних положень комунікативної методики навчання української мови у вишах, засвоєння мовленнєвознавчих понять, формування вмінь і навичок усіх видів мовленнєвої діяльності, перцептивна і продуктивна робота з художніми текстами сприятиме вихованню мовної особистості студентів, які будуть здатні професійно спілкуватися у різних сферах і ситуаціях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Даниліна О.В. Кайф від Положія / О.В. Даниліна // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://heledana76.sumno.com/literature-review/kajf-vid-polozhiya

2. Даниліна О.В. Концепт "щастя" в прозі Євгенія Положія / О.В. Даниліна // Філологічні студії: збірник наукових праць. Випуск 1. – Мелітополь: ТОВ "Видавничий будинок ММД", 2010. – С. 89-93.

3. Керролл Л. Аліса в Задзеркаллі / Л.Керролл // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lib.ru/CARROLL/alisa2.txt

4. Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В.Н. Ярцева. – М.: Сов. энциклопедия, 1990. – 682 с.

5. Мацько Л.І. та ін. Стилістика української мови: підручник / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько; за ред. Л.І. Мацько. – К.: Вища шк., 2003. – 462 с.

6. Пентилюк М. Концептуальні засади комунікативної методики навчання української мови / М.Пентилюк, О.Горюшкіна, А.Нікітіна // Українська мова і література в школі. – 2006. – № 1. – С. 15-20.

7. Положій Є.В. Вежі мовчання / Є.В. Положій. – Харків: Фоліо, 2009. – 249 с.

8. Положій Є. Нашим дівчатам не раджу подорожувати самим / Є.Положій / BBC Ukrainian // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/entertainment/2011/12/111212_book_polozhiy_interview_sd.shtml

9. Положій Є. По той бік Пагорба / Є.Положій / BBC Ukrainian // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/entertainment/2010/11/101108_book_polozhiy_pahorb_sp.shtml

10. Положій Є.В. Потяг / Є. В. Положій. – Харків: Фоліо, 2008. – 251 с.

УДК 801.7:003

СЕМІОТИЧНИЙ ХАРАКТЕР МОВИ ТВОРІВ О.ГЕНРІ

Желязкова В.В., к. філол. н., доцент

Миколаївський національний університет імені В.О.Сухомлинського

Статтю присвячено дослідженню семіотичної будови оповідань О.Генрі, визначено знаки та знакові системи творів, подано частотний аналіз семіотичних одиниць. Розглянуто функціонування знаків різних типів, їх взаємодію та динаміку в процесі розгортання сюжетів.

Ключові слова: текст, семіотична картина, знак, знакова система.

Желязкова В.В. СЕМИОТИЧЕСКИЙ ХАРАКТЕР ЯЗЫКА ПРОИЗВЕДЕНИЙ О.ГЕНРИ / Николаевский государственный университет имени В.А.Сухомлинского, Украина

Статья посвящена исследованию семиотической структуры рассказов О.Генри, определено знаки и знаковые системы произведений, подано частотный анализ семиотических единиц. Рассмотрено функционирование знаков разных типов, их взаимодействие и динамику в процессе развития сюжетов.

Ключевые слова: текст, семиотическая картина, знак, знаковая система.

Zhelyazkova V.V. THE SEMIOTIC NATURE OF LANGUAGE OF O. HENRIES WORKS / Mykolayiv State University named after V.O. Sukhomlinsky, Ukraine

The article deals with the semiotic structure of O. Henry stories. The signs and sign systems of works are determined. The frequency analysis of semiotic units is filed. We consider the operation of different types of characters, their interactions and dynamics in the development of plots.

Keywords: text, semiotic picture, sign, symbol system.

У динаміці розвитку семіотики за останні п'ятнадцять років можна визначити дві тенденції. Одна направлена на уточнення вихідних понять. Прагнення до точного моделювання призводить до створення метасеміотіки, об'єктом дослідження якої стають не тексти як такі, а моделі текстів. Друга тенденція зосереджує увагу на семіотичному функціонуванні реального тексту. Художній твір створює художню модель певного явища. Завдяки художній мові автор (митець) моделює світ, який є формою існування певних явищ і речей у найбільш загальних категоріях. Таким чином, вивчення художньої мови творів мистецтва не лише дає нам певну норму естетичного спілкування, а й відтворює модель світу. Оскільки художні твори є елементами особливої комунікативної діяльності в процесі їх сприйняття й когніції відбувається часткове або повне переосмислення таких творів із віднесенням структурних елементів до розряду знакових. Елементи мови художнього твору складаються не зі слів та речень, а з іконічних образів та знаків і, відповідно, переосмислення та сприймання тут буде відбуватися не на рівні слово – речення, текст – знак, а на рівні образ – символ – знак. Виходячи з цього, текст – це система мовних знаків і